

Sporun Sosyal Etkisi Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması

Soner SİVRİ¹, Oğuz ÖZBEK²

DOI: <https://doi.org/10.38021asbid.1252087>

ORJİNAL ARAŞTIRMA

¹Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi,
Spor Bilimleri Fakültesi,
Burdur/Türkiye

²Ankara Üniversitesi Spor
Bilimleri Fakültesi,
Ankara/Türkiye

Öz
Sporun fiziksel etkisinin yanında diğer boyutlarda da birey ve toplum hayatı üzerinde çeşitli etkileri vardır. Sporun sosyal etkisi, fiziksel etkinin yanında birey ve toplumu etkileyen önemli alanlardan birisidir. Bu çalışmanın amacı Lee, Cornwell ve Babiak tarafından geliştirilen sporun sosyal etkisi ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasıdır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Ölçek geçerliği için toplanan verilerin madde toplam korelasyon değerlerine bakılırken faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçek uyarlaması için seri yaklaşım metodu kullanılmıştır. Çalışma grubu 186'sı kadın 154'ü erkek olmak üzere toplam 340 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Sporun Sosyal Etkisi Ölçeğinin Türkçe versiyonu orijinal ölçek gibi 15 soru ve 5 alt boyuttan oluşmuştur. Sonuç olarak sporun sosyal etkilerini belirlemek amacıyla ölçeğin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Çalışma grubu üniversite öğrencilerinden oluşmuştur. Gelecek çalışmalarda farklı çalışma gruplarının kullanılmasının Sporun Sosyal Etkisi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sporun Sosyal Etkisi, Sosyal Sermaye, Kolektif Kimlik, Sağlık Okuryazarlığı, Beşeri Sermaye.

Sorumlu Yazar:
Soner SİVRİ
sivrisoner@gmail.com

Turkish Adaptation of the Social Impact of Sports Scale

Abstract

In addition to the physical effect, sports also has various effects on individual and social life in other dimensions. The social effect of sports is one of the significant fields that affect the human being and society besides the physical effect. The aim of this study is to adapt the social impact of sports scale developed by Lee, Cornwell and Babiak into Turkish. Quantitative research method was used in the study. While examining the item-total correlation values of the collected data for scale validity, factor structure was tested with confirmatory factor analysis. The serial approach method was used for scale adaptation. The study group consisted of a total of 340 university students, 186 women and 154 men.. The Turkish version of the Social Impact of Sports Scale consisted of 15 questions and 5 sub-dimensions, just like the original scale. As a result, it can be said that the scale is a valid and reliable measurement tool in Turkish culture in order to determine the social effects of sports. The study group of this research consisted of university students. It is thought that the use of different study groups in future studies will contribute to the validity and reliability of the Social Impact of Sports scale.

Keywords: Social Impact of Sport, Social Capital, Collective Identity, Health Literacy, Human Capital.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi:
17.02.2023

Kabul Tarihi:
04.08.2023

Online Yayın Tarihi:
28.12.2023

Giriş

Genel olarak bakıldığında sporun tanımlamasında fiziksel aktivite üzerine vurgu yapılmaktadır. Sporun fiziksel boyutuna vurgu yapan tanımlamalara Oxford Learner's Dictionary (2021)'in sporu "Fiziksel çaba veya beceri gerektiren, genellikle özel bir alanda ve sabit kurallara göre yapılan aktivite" ve Renson (2009)'un "Kişinin kendi fiziksel sınırlamalarını veya harici bir engeli (rakip/ler, dağ gibi doğal engeli, vb.) önceden kararlaştırılmış bir davranış kuralına göre aşmaya çalıştığı, eğlence ve rekabet niteliğindeki fiziksel faaliyetler" olarak yapılan tanımlamalar örnek olarak gösterilebilir. Sporun fiziksel etkisinin yanında diğer boyutlarda da birey hayatı üzerinde çeşitli etkileri olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu perspektiften bakıldığında literatürde spor ile ilgili farklı boyutlara vurgu yapan tanımlamalar bulmak mümkündür. Örneğin; Yetim (2015), sporu bireyin psikolojik ve fizyolojik sağlığını geliştiren, sosyal davranışlarına yön veren, zihni ve motorik gelişimi belirli düzeye getiren sosyal bir olgu olarak tanımlamıştır. Jones vd. (2017), gençler arasındaki en popüler aktivitelerden biri olarak gördüğü sporu çeşitli fiziksel, zihinsel ve sosyal faydalarla ilişkilendirmiştir.

Sporun Sosyal Etkisi

Sosyal etki, "bireylerin yaşam kalitesini potansiyel olarak etkileyen herhangi bir güç" (Balduck vd., 2011) veya "bir faaliyetin topluluk, birey ve ailelerin refahı üzerindeki net etkisi" olarak tanımlanabilir (Centre for Social Impact, 2021).

Sosyal bir varlık olan insanın spora katılım konusunda sosyal motivasyona sahip olması çok önemlidir. Başkalarıyla bağlantıların kurulması ve ilişkilerin geliştirilmesi için spor çok önemli bir fırsattır. Allender vd. (2006), spora katılım sebepleri içerisinde sosyal etkileşim, haz alma ve destek görmenin bireyler tarafından ilk sıralara konulduğunu belirtmişlerdir. Birey-toplum ilişkisine bakıldığında bireyin gruplarla (toplumla) ilişkilendirildiği en yaygın alanlardan birisi spordur (Stark, 2017). Toplum, kendisini oluşturan bireylerin düşünce, davranış ve hareketlerine göre şekillenir. Dil, din, ırk ve sanat toplumun şekillenmesini sağlayan en önemli faktörlerden sadece birkaç tanesidir. Spor ve toplum arasındaki ilişki, sosyal içerme ve toplumun yenilenmesi politikalarının merkezinde olmuştur (Jarvie, 2003). Lawson (2005) sporun sosyal etkisinden bahsederken sporu, sosyal güven, işbirliği ve birlikte çalışmaya elverişli koşullar üreterek sosyal norm ağlarını etkilemeye yönelik potansiyel olarak görmüştür. Özçelik vd. (2015), kişiyi spor yapmaya iten nedenlerin sadece fiziksel alanlarla sınırlı olmayıp, sosyal bir varlık olma gibi diğer bazı etkenlerin de spor yapma gereksinimini ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Sosyalleşme denildiği zaman akla arkadaşlık, kişisel ilişkiler, çevre gibi değerler gelmektedir ve bu değerler toplumu oluşturan önemli yapı taşlarıdır.

Toplum dinamik bir yapıdır ve spor bir yandan bu dinamik yapının sosyal boyutunun iyileşmesinde pay sahibi iken, diğer yandan bireylerin de pek çok yönden gelişimine pozitif etkisi olan bir yapıya sahiptir. Spor yapmak fiziksel ve sağlık yönünden kişiye faydalar sağlamaktadır, fakat sporun faydaları bununla sınırlı değildir. Kaygı düzeyinde azalma, depresyona engel olma, farklı eğitim ortamlarını bulma, kendine güveni artırma ve sosyal ağı genişletme fonksiyonlarıyla sporun, bireyin dolayısıyla toplumun sosyalleşmesine etki etmesi gibi daha pek çok faydası vardır (Stark, 2017). Benzer bir sonuç da Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Komisyonu tarafından yayınlanan raporda göze çarpmaktadır. Raporda AB vatandaşlarının %41'nin haftada en az bir kez spor yaparken %59'luk kısmının ise hiçbir zaman spor yapmadığı veya nadiren spor yaptığı belirtilmektedir (Eurobarometer, 2014).

Sporun Sosyal Etkisinin Alt Boyutları

Lawson (2005) tarafından önerilen, Lee vd. (2013) tarafından ölçme aracı haline getirilen sporun sosyal etkisi ölçeği; sosyal sermaye, kolektif kimlik, sağlık okuryazarlığı, refah ve beşeri sermaye olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır.

Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye insanların bir arada yaşamaya başladıkları günden bugüne kadar sınırları genişletilebilecek bir kavramdır. Sosyal sermaye, dünya çapında profesörler, uzmanlar ve politikacılar tarafından giderek artan, sıklıkta dillendirilen en popüler olgulardan birisidir (Farr, 2004). Kavramının literatürdeki tarihi kökenleri incelendiğinde Hanifan'ın (1916)'da yayınlanmış olan bir makalesinde sosyal sermayeden bahsettiği görülmektedir. Hanifan sosyal sermayeyi bireyler arasındaki ilişkiler bağlamında değerlendirmiştir. Daha sonra uzun yıllar bu kavramın üzerinde durulmamış ancak 1950'lerden sonra kent sosyologları, değişim teorisyenleri ve iktisatçılar gibi farklı disiplinlerde sosyal sermaye kavramı kullanılarak popüler hale getirilmiştir (Aydın, 2016; Gratien, 2014). Kişilerin toplum içerisindeki sosyal ilişki ve iletişim ağlarının kendilerinin ve toplumun gereksinimlerini tatmin ettiği anlaşılmış ve bu pratiklerin sosyal etkileşimden fazlasını belirttiği gözlemlenmiştir. Bu düşünce doğrultusunda "sosyal sermaye" kavramı ortaya çıkmış ve kavram sosyal bilimciler tarafından araştırma konusu haline getirilmiştir (Yarç, 2011). Sosyal sermaye insan odaklıdır. Toplumun meydana gelebilmesi için bireylere gereksinim vardır ve bu bireylerin aralarındaki ilişkiler toplumun temelini oluşturmaktadır. Kavramın ana hedefi de sosyal bağlantılar ışığında bireyi tanımaktır (Aydemir, 2011). Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam'dan oluşan üç ana sosyal sermaye teorisyeni kavrama farklı boyutlardan yaklaşım ve farklı yorumlarda bulunsalar da üçünün de birleştiği nokta iletişim ağlarının önemidir. Putnam (1995), sosyal sermayeyi bireyler arasındaki sosyal ağlar ve bu ağlardan kaynaklanan karşılıklı güven normları olarak

tanımlamıştır. Sosyal sermaye; tanışık olma ve bu tanışıklığın getirmiş olduğu ilişkilerin bireyler arasında kalıcı bir bağ oluşmasına sebep olması ve bundan dolayı bireyin veya topluluğun kullandığı gerçek ve sanal kaynakların toplamıdır (Bourdieu, 1986, s.248). Bourdieu'nun bu tanımlaması Rosentraub ve Ilja (2008, s. 342) tarafından spor tesislerinin toplumun sosyal sermayesinin bir parçası haline getirilmesi yönünde bir temel oluşturduğu şeklinde yorumlanmıştır. Coleman (1994) ise, sosyal sermayeyi ilişkiler ağı, karşılıklı güven ve sosyal normlar tarafından oluşturulan bireysel veya toplu eylemi kolaylaştıran bir olgu olarak tanımlamıştır.

Kolektif Kimlikler

Kimlikler çok yönlüdür ve sosyal yapılara gömülü bireysel, kişilerarası ve sosyal süreçleri içerir. Hem sosyolojiden hem de psikolojiden araştırmacılar, kimlik teorileri ile ilgili araştırma programları geliştirmişlerdir. Sosyal kimlik teorisi, birden fazla alt teoriyi kapsar. Bu alt teorilerden biri de, sosyal hareketlerle ilgili kimliğe odaklanan kolektif kimliktir (Davis vd., 2019). Sosyal kimlik teorisi, sosyal gruplara ait olan biliş ve davranışları açıklamak isteyen Henri Tajfel (1972)'in ilk çalışmalarından geliştirilmiştir. Teori, insanların ait oldukları sosyal grup ve kategorilerin kendilerini algılamalarını nasıl etkilediğini açıklar. Bu teori, özellikle büyük ölçekli sosyal çalışmalar zeminindeki ilişkiler psikolojisini anlamak amacıyla geliştirilmiştir (Rees vd., 2015). Sosyal kimlik teorisi, önyargılı olmaya, ayrımcılığa ve örneğin çatışma, işbirliği, sosyal değişme ve sosyal duruş gibi farklı gruplar arası davranış türlerini destekleyen koşullara odaklanır (Hogg ve Reid, 2006). Genel olarak, sosyal kimlik teorisi, sosyal kimliği ve dolayısıyla grup davranışını yapılandırmada algılanan istikrar, bir grubun diğer gruplarla ilgili konumunun meşruiyeti ve grup sınırlarının algılanan geçirgenliği unsurlarına odaklanır (Ellemers, 2012).

Sağlık Okuryazarlığı

Sağlık okuryazarlığına ilgide özellikle 21. yüzyılın başlarından itibaren ciddi oranda bir artış söz konusudur. Gelişmiş ülkeler nüfuslarındaki sağlık okuryazarlığı oranını yükseltmek için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Literatürde de 1990'larda yok denecek kadar az olan yayın sayısı son birkaç yılda her yıl yayınlanan yüzlerce makaleye kadar uzanmıştır (Nutbeam, 2017). Sağlık okuryazarlığı, kişinin kendi sağlığı için doğru kararları verebilmesi yönünde sağlık bilgilerini anlaması ve kullanması ile ilgili yetenekleridir (Lee vd., 2013). Sağlık okuryazarlığı, kişilerin makul sağlık kararları verebilmek için belli başlı sağlık hizmetlerini ve bilgilerini elde etme, anlama ve sürdürme kapasitesine sahip olma düzeyi olarak tanımlanmıştır (Ratzan, 2001; Institute of Medicine, 2004). Nutbeam (2017) sağlık okuryazarlığını okuryazarlık becerilerine (okuma ve yazma) sahip olma ve çeşitli farklı ortamlarda sağlıkla ilgili kararlar almak için gerekli olan bilgiye dayalı okuryazarlık görevlerini (sağlık bilgilerini edinme, anlama ve kullanma) gerçekleştirme yeteneği

olarak sağlık okuryazarlığı ile genel okuryazarlığı ilişkilendirmiştir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi aslında sağlık okuryazarlığı Paakkari vd. (2017)'nin tanımladığı gibi bireylerin yaşam biçimlerini ve yaşam koşullarını değiştirerek bireysel ve toplum sağlığını geliştirmek için harekete geçme becerisi olarak görülebilir.

Refah (Mutluluk/Esenlik)

Refah, gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH), ekonomik refah, bireysel yaşam koşulları veya mutluluk gibi tek boyutlu göstergelerle incelenebilir. Fakat refahın, eğitim, sağlık, temiz çevre, güvenli sokaklar gibi genel konulara etki eden ekonomik olmayan alt boyutları da mevcuttur ve bu boyutları ölçmek zordur, ancak politikaların önceliklerini belirleyenler için önemli ve takip edilmesi gereken göstergelerdir (Bergheim, 2006). Clarke vd. (2006), refahı toplumun temel ihtiyaçları, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ihtiyaçları, benlik saygısı ve kendini gerçekleştirme boyutlarını kolaylaştırma ölçüsü olarak tanımlamışlardır. Spor ve fiziksel aktivitenin refahı olumlu yönde etkilediğine dair kanıtlar vardır. Örneğin Kavetsos ve Szymanski (2010) büyük spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın ulusal refah üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yapılan araştırmalar deneysel olarak yerel bir spor takımını desteklemenin sosyal refahı teşvik etmeye katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Inoue vd., 2018; Wann, 2006).

Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye kavramının ilk kullanımı, Adam Smith'in 1776 yılında yaptığı kişinin eğitim, çalışma veya çıraklık esnasında elde ettiği beceriler belirli bir maliyetle olur ve bu yetenekler bireyin, aynı zamanda toplumun servetinin bir parçası haline gelir tanımına kadar uzanırken (Goldin, 2016), insanların ekonomik değere sahip olan çeşitli bilgi ve becerilere sahip olduğunu vurgulayan beşeri sermaye teorisi Becker (1964) ve Schultz (1961)'in çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır (Marvel vd., 2016). "Beşeri sermaye, kişinin doğuştan gelen ya da sonradan edindiği beceri, hüner, yetenek, bilgi ve tecrübe stoku ile birlikte sağlık durumu, toplumsal ilişkilerdeki yeri ve eğitim düzeyinin tamamı olarak adlandırılabilir." (Songur, 2017). Stempel (2006), okul çağındaki başarılı bir sporcunun okul sonrası hayatında spor sayesinde meslek ve kazanç fırsatlarının iyi olmasını referans göstererek spor hayatındaki yatırımını mali değerlerle ilişkilendirerek bunun beşeri sermayenin bir alt formu olduğunu belirtmiştir.

Yapılan literatür taramasında sporun sosyal etkisini ölçen Türkçe bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Türkçe literatürdeki sporun sosyal etkini ölçmeye yönelik bir ölçeğe ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle çalışmanın amacı Lee, Cornwell ve Babiak'ın (2013) geliştirdiği sporun sosyal etkisi ölçeğini Türkçe'ye uyarlamaktır.

Yöntem

Çalışmada nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Lee vd. (2013) tarafından geliştirilen sporun sosyal etkisi ölçeği 15 madde ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Orijinal ölçek 7'li likert tipi ile değerlendirilirken, Türkçe versiyonda bulunan maddeler ise 5'li likert tipi derecelendirme ile değerlendirilmiştir. Yapılan literatür taramasında Türkiye'de yedili likert tipi derecelerinin tam karşılığı konusunda tereddütler yaşanmasından dolayı çalışmalarda 5'li likert tipinin tercih edildiği görülmüş bu yüzden çalışmada orijinal 7'li değerlendirme yerine 5'li değerlendirmenin uygun olacağı kanısına varılmıştır. Ölçek uyarlaması için seri yaklaşım yöntemi kullanılmıştır. Yöntem kullanılırken sırasıyla çeviri (translation), netlik değerlendirme ve denklik (assess clarity and equivalence), tekrar çeviri (back translation), alan değerlendirmesi (field testing), güvenilirlik değerlendirmesi (assess reliability), yorumlama (interpretation) aşamaları takip edilmiştir (Herrera vd., 1993). Ölçeğin Türkçeye adaptasyonunda öncelikle ilgili yazardan elektronik mektup yoluyla izin alınmıştır. Orijinal ölçek, araştırmacı ve yüksek seviyede İngilizce bilgisine sahip beş çevirmen (iki akademisyen, üç İngilizce öğretmeni) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan bu altı çeviri her madde için en uygun ifadeyi bulabilmek adına bir uzman tarafından analiz edilmiştir. Türkçeye çevrilen ölçekteki her maddenin uygunluğu, Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi bünyesindeki üç akademisyen tarafından tekrar analiz edilmiştir. Bu çalışmalarla ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Son haline gelen ölçek üç bağımsız dil bilimci tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir (back translation). Ardından, tekrar çevirideki İngilizce ifadeler orijinal ölçeği geliştiren yazara gönderilerek geri çevirideki ifadelerin orijinal form ile uygunluğunu değerlendirmesi istenmiş ve Türkçe formda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Böylelikle kültürel farklılıklardan kaynaklanan çeviri hatalarının en aza indirilmesi sağlanmıştır.

Çalışma Grubu

Gönüllülük esasına dayalı olarak, çalışma grubu 340 üniversite öğrencisinden oluşmuştur (186 kadın, 154 erkek). Veriler 2019 yılı Şubat-Temmuz ayları arasında, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'ne bağlı 8 Fakülte, 1 Yüksekokul ve 1 Meslek Yüksekokulu olmak üzere 10 farklı birimde öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Lee vd. (2013) tarafından geliştirilen sporun sosyal etkisi ölçeğinin geçerliği için toplanan verilerin madde toplam korelasyon değerlerine bakılırken, doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin faktör yapısının uygunluğu incelenmiştir. Analizler SPSS 21 ve LISREL yazılım programları kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmanın Etiği

Çalışmanın etik kurul izni Ankara Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı 05/11/2019 tarih ve 19/297 sayılı kararı ile alınmıştır.

Bulgular

Sporun sosyal etkisi ölçeğinde yer alan maddelerin madde toplam korelasyon değerlerine bakılmış, 0,40 değerinin altında madde olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 1). Büyüköztürk (2017), ölçme aracındaki madde-toplam korelasyonlarının 0.30 ve üzerinde olmasının yeterli olacağını belirtmesinden dolayı ölçekten madde atılmamıştır.

Çizelge 1

Sporun Sosyal Etkisi Ölçek Maddeleri ve Madde Toplam Korelasyon Değerleri.

Alt Boyutlar	Sporun Sosyal Etkisi İfadeleri	Madde Toplam Korelasyon Değeri
Sosyal Sermaye	1- Çevremdeki insanlarla dürüst ilişki ve işbirliğinden keyif alırım.	0,467
	2- Çevremdeki insanlarla etkileşime geçtiğimde ortak bir güven ve işbirliği duygusu hissederim.	0,545
	3- Çevremde güvenilir ve işbirlikçi insanlarla çalıştığımı hissediyorum.	0,449
Kollektif Kimlik	4- Yaşadığım, çalıştığım çevreye veya gruba ait güçlü bir aidiyet hissim vardır.	0,593
	5- Yaşadığım veya çalıştığım çevredeki insanlarla “biz” veya “birliktelik” hissine sahibim.	0,632
	6- Yaşadığım veya çalıştığım çevredeki insanlarla ortak hedef, fikir veya düşüncelere sahibim.	0,565
Sağlık Okuryazarlığı	7- Sağlığımı korumak için gereken temel bir anlayışa ve sosyal beceriye sahibim.	0,606
	8- Sağlığımı korumak için günlük yaşamda temel sağlık bilgilerini edinir ve kullanırım.	0,624
	9- Uygun sağlık kararlarını vermek için temel sağlık bilgi ve hizmetlerini edinme, anlama ve işleme kapasitesine sahibim.	0,523
Refah	10- Fiziksel sağlığım, zihinsel sağlığım ve sosyal etkileşimlerim hakkında kendimi iyi hissediyorum.	0,627
	11-Tüm hayatımla ilgili kendimi iyi hissediyorum.	0,587
	12-Kendimi sağlıklı, mutlu ve değerli hissediyorum.	0,549
Beşeri Sermaye	13-Bir insan olarak sürekli deneyim sahibi olduğumu ve geliştiğimi hissediyorum.	0,630
	14- Bilgi, beceri ve yetkinliklerimi geliştirmeye devam etme fırsatım var.	0,644
	15-Bir insan olarak kendimi geliştirmek için gerekli bilgi, beceri ve yetkinliğe sahibim.	0,636

Yapı geçerliliğini ölçmek için ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. RMSEA, NFI, CFI, SRMR, NNFI, GFI uyum indeksleri model uygunluğu için incelenmiştir (Çokluk vd., 2010). N değeri 242,83 olarak bulunmuştur. Bu değer 340 kişiden oluşan çalışma grubunun yeterli olduğunu göstermektedir. DFA sonuçları ile ölçeğin orijinalindeki gibi beş boyut ve 15 maddeden oluştuğu doğrulanmıştır. Her boyutta üçer madde yer almıştır. Modelin uygunluğuna ilişkin χ^2/sd oranı 1,87 olarak hesaplanmıştır. Uyum indeksleri ise, RMSEA=0,05; CFI=0,99; GFI=0,94; AGFI=0,91; NFI=0,97; NNFI=0,98 şeklinde belirlenmiştir. Elde edilen bu uyum indeks

değerleri kabul edilebilir düzeydedir (Doğan, 2015; Alpar, 2013; Yılmaz ve Çelik, 2009; Marsh ve Hocevar, 1985).

Çizelge 2

Sporun Sosyal Etkisi Ölçeğinin Uyum İndeksleri.

X ²	X ² /sd	RMSEA	SRMR	GFI	AGFI	NFI	NNFI	CFI	Sd	Critical N (CN)
149,60	1,87	0,05	0,040	0,94	0,91	0,97	0,98	0,99	80	242,83
	iyi uyum	Kabul edilebilir uyum	iyi uyum	Kabul edilebilir uyum	iyi uyum	iyi uyum	iyi uyum	iyi uyum		

Doğrulayıcı faktör analizini yorumlarken maddelerin Lambda (λ), t ve R² değerleri önem arz etmektedir. Lambda-(λ) yüklerinin 0,60 ile 0,86 arasında değişmesi maddelerin faktör yüklerinin kabul edilebilir seviyede olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2010). R² değerlerinin 0,35 ile 0,73 arasında değişmesi ise ölçeğin yapı geçerliğinin uygun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3

Sporun Sosyal Etkisi Ölçeğinin Lambda (λ), t ve R² değerleri.

Boyutlar	Maddeler	λ	t	R ²
Sosyal Sermaye	m1	0,61	10,56	0,39
	m2	0,78	6,99	0,61
	m3	0,60	10,93	0,35
Kollektif Kimlik	m4	0,74	9,84	0,55
	m5	0,80	8,25	0,64
	m6	0,74	9,87	0,55
Sağlık Okuryazarlığı	m7	0,78	9,35	0,61
	m8	0,86	6,95	0,73
	m9	0,72	10,57	0,52
Refah	m10	0,77	9,67	0,58
	m11	0,83	7,82	0,68
	m12	0,76	9,73	0,58
Beşeri Sermaye	m13	0,79	9,41	0,62
	m14	0,79	9,23	0,63
	m15	0,76	15,62	0,59

DFA ile belirlenen uyum indeksleri genel olarak ele alındığında, Sporun Sosyal Etkisi Ölçeği'nin model uyumunun kabul edilebilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin yol şeması şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Sporun Sosyal Etkisi Ölçeği'nin Yol Şeması

İç tutarlılık katsayısının (Cronbach's Alpha) 0,70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2017). Ölçek genelinde bu değerin 0,89 olduğu, alt boyutlarda ise 0,82 ile 0,68 arasında değiştiği görülmüştür. Bu veriler ışığında ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayıları Çizelge 4'te gösterilmiştir. Verilerin normallik dağılımı ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek ölçülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 arasında bir değer alması durumunda, verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Çizelge 4'te değerlerin bu sınırlar arasında kaldığı, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Yakınsak geçerlik için ortalama varyans değerine (AVE) ve bileşik güvenilirlik değerine (CR) bakılmıştır. Alanyazında, AVE değerinin "0,50"den, CR değerinin de "0,70"den büyük olması gerektiği ifade edilmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Ölçeğin bütün alt boyutlarında CR değeri 0,70'den büyüktür. AVE değerleri sosyal sermaye boyutu hariç 0,57'nin üzerindedir. Sosyal sermaye boyutunda AVE değerinin 0,44 olduğu görülmüştür. Hair vd. (1998) göre CR değerinin 0,6'dan büyük olduğu durumlarda AVE değerinin 0,5'ten küçük çıkması kabul edilmektedir. Yakınsak geçerliğe ilişkin bu değerler, ölçüm modelinde yer alan ölçek için yakınsama geçerliğinin sağlandığını göstermektedir.

Çizelge 4

Sporun Sosyal Etkisi Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Çarpıklık Basıklık Değerleri ve Güvenirlik Katsayıları

Boyutlar	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach's Alfa	CR	AVE
Sosyal Sermaye	0.309	-0.380	0.679	0,70	0.44
Kollektif Kimlik	0.101	-0.806	0.797	0.80	0.57
Sağlık Okuryazarlığı	0.393	-0.283	0.826	0,83	0,62
Refah	0.519	-0.149	0.821	0.82	0.61
Beşeri Sermaye	0.534	0.049	0.818	0.81	0.59
Ölçek Geneli	0.191	-0.395	0.899		

Ölçeğin ayırışma geçerliği için, Pearson Korelasyon testi ile alt boyutlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Çizelge 5'te alt boyutların korelasyon değerlerinin orta düzeyde olduğu, boyutlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve alt boyutların birbirinden bağımsız oldukları saptanmıştır (Büyüköztürk, 2017).

Çizelge 5

Sporun Sosyal Etkisi Ölçeği'nin Boyutlar Arası Korelasyon Değerleri

Alt Boyutlar	Sosyal Sermaye	Kollektif Kimlik	Sağlık Okuryazarlığı	Refah	Beşeri Sermaye	Ölçek Geneli
Sosyal Sermaye	1					
Kollektif Kimlik	,533**	1				
Sağlık Okuryazarlığı	,414**	,480**	1			
Refah	,410**	,473**	,433**	1		
Beşeri Sermaye	,460**	,514**	,553**	,581**	1	
Ölçek Geneli	,717**	,786**	,756**	,765**	,809**	1

**p< 0.01

Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek maddeleri, 1(Hiç katılmıyorum) ile 5 (Tam katılıyorum) arasında değişen puanlar ile değerlendirilmiştir. Ölçek alt boyutlarından alınabilecek en düşük ve en yüksek puan; sosyal sermaye, kolektif kimlik, sağlık okuryazarlığı, refah, beşeri sermaye boyutlarında 5 ile 15 puan arasında, ölçek genelinde ise 15 ile 75 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların 0 ile 25 arasında olması düşük düzeyde, 26 ile 50 arasında olması orta düzeyde ve 51 ile 75 arasında olması ise yüksek düzeyde sosyal etkiyi göstermektedir.

Tartışma

Bu çalışmada Lee, Cornwell ve Babiak (2013) tarafından geliştirilen "The Social Impact of Sport" ölçeğinin Türk diline ve kültürüne uyarlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ölçeğin beş faktörlü olan yapısı (sosyal sermaye, kolektif kimlik, sağlık okuryazarlığı, refah ve beşeri sermaye) DFA ile incelenmiştir. Ölçek uyarlama için seri yaklaşıma uygun olarak çeviri, netlik değerlendirme

ve denklik, tekrar çeviri, alan değerlendirme, güvenilirlik değerlendirme ve yorumlama aşamaları takip edilmiştir (Herrera, Del Campo ve Ames 1993).

Ölçeğin geçerliğine ilişkin DFA'ya ait sonuçlar, Lee vd.'nin (2013) önerdikleri orijinal modelle ölçeğin Türkçe versiyonunun tutarlı bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ölçekten elde edilen uyum indeksleri, ölçeğin beş faktörden oluşan yapısını desteklemektedir. Ölçeğin uyum indekslerinden ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değer, Schermelleh-Engel vd.'ne (2003) göre kabul edilebilir uyum aralığındadır. Bunun yanında çalışmada elde edilen RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, NFI, NNFI ve CFI değerleri (Doğan, 2015; Alpar, 2013; Yılmaz ve Çelik, 2009; Marsh ve Hocevar, 1985)'in belirttikleri değerlerle kıyaslandığında iyi ve kabul edilebilir uyum aralığındadır. Elde edilen uyum değerleri ölçeğin, Lee vd.'nin önerdikleri özgün modelle tutarlı bir yapıda olduğunu göstermiştir. Ayrıca yine ölçeğin orijinal ölçekte olduğu gibi 5 alt boyut (sosyal sermaye, kolektif kimlik, sağlık okuryazarlığı, refah ve beşeri sermaye) ve her boyutta 3 soru olmak üzere 15 sorudan oluştuğu saptanmıştır. Yapılan ölçümlerde boyutlar arasındaki korelasyon değerlerinin .85'ten fazla olmadığı görülmüştür. Bu sonuç ölçekteki beş yapının tümü için ayırt edici geçerlik oluştuğunu göstermektedir (Kline, 2005).

Ölçeğin güvenilirlik analizinde elde edilen Cronbach's Alpha katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır. Büyüköztürk (2017) güvenilirlik katsayısının 0,70'in üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Elde edilen sonuç Sporun Sosyal Etkisi Ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin madde toplam korelasyon değerlerinin 0.449 ile 0.644 arasında değiştiği görülmektedir. Madde toplam korelasyon değerlerinin 0.30 ve üzerinde olması, ölçek maddelerinin beklenen özelliği temsil etmesi açısından yeterli olarak kabul edildiği için ölçek maddelerinin iyi derecede ayırt edici olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2017).

Sonuç

Çalışmanın genel bulguları orijinal ölçeğin faktör yapısı ve yapı geçerliliğini destekler niteliktedir. Ölçeğin 5 alt boyut 15 soruluk Türkçe versiyonunun sporun sosyal etkisini ölçmek amacıyla kullanılabileceği söylenebilir.

Araştırma sonuçlarının yorumlanmasında bazı sınırlılıklar mevcuttur. İlk sınırlılık çalışma grubunun sadece üniversite öğrencilerinden oluşması, diğer sınırlılık ise ölçeğin sınırlı yaş grubuna uygulanmış olmasıdır. Gelecek çalışmalarda çalışma grubunun farklı (lisanslı spor yapanlarla rekreatif spor yapanlar gibi) ve geniş yelpazede yaş grubundan seçilmesi Sporun Sosyal Etkisi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı

Etik değerlendirme belgesinin tarihi: 05/11/2019

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: 19/297

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı

Araştırmanın tüm aşamalarında iki yazar da eşit katkıda bulunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarların araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Allender, S., Cowburn, G., ve Foster, C. (2006). Understanding participation in sport and physical activity among children and adults: a review of qualitative studies. *Health Education Research*, 21(6), 826-835.
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Detay Yayıncılık.
- Aydemir, M. A. (2011). *Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma)*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya.
- Aydın, H. İ. (2016). *Sosyal sermaye ve kalkınma*. Efil Yayınevi
- Baldock, A. L., Maes, M., ve Buelens, M. (2011). The social impact of the Tour de France: Comparisons of residents' pre- and post-event perceptions. *European Sport Management Quarterly*, 11(2), 91-113.
- Bergheim, S. (2006). *Measures of well-being. There is more to it than GDP*. Deutsche Bank Research, Frankfurt.
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of capital*. In: Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Westport, CT: Greenwood: 241-58.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Centre For Social Impact. (2021). Erişim: [https://www.csi.edu.au/about-csi/], Erişim Tarihi: 10.10.2021
- Clarke, M, Islam, S. M. N., ve Paech, S. (2006). Measuring Australia's well-being using hierarchical needs. *The Journal of Socio-Economics*, 35,933-945.
- Coleman, J. S. (1994). *Foundation of social theory*. Harvard University Press.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem.Net
- Davis, J. L., Love, T. P., ve Fares, P. (2019). Collective social identity: Synthesizing identity theory and social identity theory using digital data. *Social Psychology Quarterly*, 82(3), 254-273.
- Doğan, İ. (2015). *Farklı Veri Yapısı ve Örneklem Büyüklüklerinde Yapısal Eşitlik Modellerinin Geçerliliği ve Güvenirliğinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Biyoistatistik Anabilim Dalı, Eskişehir
- Ellemers, N. (2012). The group self. *Science*, 336(6083), 848-52.
- Eurobarometer S. (2014). *Sport and physical activity*. Special Eurobarometer 412, Brussels: TNS Opinion & Social.
- Farr, J. (2004). Social capital: A conceptual history. *Political Theory*, 32(1), 6-33.

- Fornell, C., ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Goldin, C. (2016). *Human capital*. In *handbook of cliometrics*, ed. claude diebolt and michael hauptert, 55-86. Heidelberg, Germany: Springer Verlag.
- Gratien, K. R. (2014). *An investigation of the concept of 'capital'*, Phd Thesis, Buffalo University Department of Political Science, ABD
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7th ed.)*: Pearson. New Jersey.
- Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 130-138.
- Herrera, R. S., Del Campo, R. L., ve Ames, M. H. (1993). A serial approach for translating family science instrumentation. *Family Relations*, 42(3), 357-360.
- Inoue, Y., Filo, K., Heffernan, C., ve Yamaguchi, T. (2018). Social and charitable impacts of a charity-affiliated sport event: A mixed methods study. *Sport Management Review*, 21(2), 202-218.
- Institute of Medicine (Board On Neuroscience And Behavioral Health) Committee on Health Literacy. (2004). Health literacy: A prescription to end confusion. National Academies Press.
- Jarvie, G. (2003). Communitarianism, sport and social capital: Neighbourly insights into Scottish sport'. *International Review for the Sociology of Sport*, 38(2), 139-153.
- Jones, G. J., Edwards, M. B., Bocarro, J. N., Bunds, K. S., ve Smith, J. W. (2017). An integrative review of sport-based youth development literature, *Sport in Society*, 20(1), 161-179.
- Hogg, M. A., ve Reid, S. A. (2006). Social identity, self-categorization, and the communication of group norms, *Communication Theory*, 16(1), 7-30.
- Kavetsos, G, ve Szymanski, S. (2010). National well-being and international sports events, *Journal of Economic Psychology*, 31(2), 158-171.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling (2nd Ed.)*. New York: Guilford Press.
- Lawson, H. A. (2005). Empowering people, facilitating community development, and contributing to sustainable development: The social work of sport, exercise, and physical education programs. *Sport Education and Society*, 10(1), 135-160. DOI:10.1080/1357332052000308800
- Lee, S. P., Babiak, K, ve Cornwell, T. B. (2013). Developing an instrument to measure the social impact of sport: Social capital, collective identities, health literacy, well-being and human capital, *Journal of Sport Management*, 27(1), 24-42.
- Marsh, H. W., Hocevar, D. (1985). Application of confirmatory factor analysis to the study of self-concept: First-and higher order factor models and their invariance across groups. *Psychological bulletin*, 97(3), 562
- Marvel, M. R., Davis, J. L., ve Sproul, C. R. (2016). Human capital and entrepreneurship research: A critical review and future directions, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 40(3), 599-626.
- Nutbeam, D. (2017). Discussion paper on promoting, measuring and implementing health literacy-implications for policy and practice in non-communicable disease prevention and control, *World Health Organ*, 1-29.
- Oxford English Dictionary (2021). <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/human-capital?q=human+capital> [Erişim Tarihi: 26.07.2021]
- Özçelik, İ. Y., Başpınar S. G., Çekin, R, ve İmamoğlu, O. (2015). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerine sporun etkisi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 12-18
- Paakkari, L., Kokko, S., Villberg, J., Paakkari, O., ve Tynjala, J. (2017). Health literacy and participation in sports club activities among adolescents, *Scandinavian Journal of Public Health*, 45(8), 854-860.
- Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America, *PS: Political Science & Politics*, 28(4), 664-683.
- Ratzan, S. C. (2001). Health literacy: Communication for the public good, *Health Promotion International*, 16(2), 207-214.

- Rees, T, Haslam, S. A., Coffee, P, ve Lavallee, D. (2015). A social identity approach to sport psychology: Principles, practice, and prospects, *Sports Medicine*, 45(8), 1083-1096.
- Renson, R. (2009). Fair play: Its origins and meanings in sport and society, *Kinesiology*, 41(1), 5-18.
- Rosentraub, M., ve Ilja, A. (2008). *Sport Facilities as Social Capital*. In the (Ed. Nicholson, M. and Hoye, R) Sport And Social Capital, 339-358
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(8), 23-74
- Songur, M. (2017). Türkiye’de beşeri sermaye ve fiziksel sermaye arasındaki ikame olanakları: Translog üretim fonksiyonu yaklaşımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 201-224.
- Stark, D. R. (2017). *A qualitative examination of the social manifestations of participating in fantasy sports*. PhD thesis, University of Kansas.
- Stempel, C. (2006). Gender, social class, and the sporting capital-economic capital nexus. *Sociology of Sport Journal*, 23(3), 273-292
- Tabachnick, B. G., ve Fidel L. S. (2013). *Using multivariate statistics: International edition*. Pearson 2012.
- Tajfel, H. (1972). *Social Categorization, English Manuscript of La Catégorization Sociale*. Introduction à la psychologie sociale, 1.
- Wann, D. L. (2006). Understanding the positive social psychological benefits of sport team identification: The team identification-social psychological health model. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 10(4), 272–296.
- Yarç, S. (2011). Pierre Bourdieu’da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 125-135
- Yetim, A, A. (2015). *Sosyoloji ve spor*. Morpa Kültür ve Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, V., ve Çelik H. E. (2009). *Lisrel ile yapısal eşitlik modellemesi-I*. Ankara: Pegem Akademi

Bu eser [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır.